

Ludmila Brožíková

O b r a z

Pokusím se vypovědět jeden svůj neobvyklý příběh koupě obrazu s růžemi, protože tak se ani neběžné věci denně nekupují. Ale obraz byl naprosto nevšední, měl nárok být neobvykle získán. Umanutost, s níž se stal mým „pokladem“, ani přesně nevystihne mou tehdejší situaci. Tím spíš, že nebyla ani trochu růžová. Pracovala jsem jako kulturní referentka v prostředí krásných, historických lázní. Svou práci jsem milovala, tím spíš, že už podruhé v životě se mi moje hobby stalo i zaměstnáním. Turnusové programy nabízely nepřeborné množství činností k vyplnění relativní spousty volného času našich hostů. Toho dne jsem doprovázela skupinku pacientů do městské galerie, naše cesta vedla podél říčky Teplé a z druhé strany širokého korzovacího chodníku kolem spousty obchodů s neběžnou nabídkou. Došli jsme v družném hovoru k místní prodejně DÍLA – stánku skutečného umění. Nemohla jsem nezvolnit chůzi, když jsme míjeli výkladní skříně s vystavenými plastikami, užitou keramikou, kovářskými výtvy, drobnými obrázky i rozměrnými plátny, uměleckým sklem, neobvyklými šperky. Nikdy jsem kolem výloh jen neprošla, pokaždé mne tam něco upoutalo, byť se jen pohledem na krásu potěšit. Tentokrát, hned vedle vchodových dveří nové expozice, přímo otevřel náruč jeden z několika vystavených obrazů místního kumštýře Jana Samce. Jeho někdejší ženou byla známá filmová herečka Jiřina Štěpničková. Kolekce obnášela snové kytice a rozkvetlé stromy, všechny v bílo-šedo-modro-tyrkysové barevnosti, náměty zasazené převážně do jihočeských vrat, zídek, zahrad. Byly jiné než někdejší jihočeské náměty V.V. Nováka. Jeden z nich, samozřejmě jen v reprodukci, zdobil kdysi stěnu dětského pokoje mých synů. Samcovy obrazy byly výřezem malebných jihočeských zákoutí ve zcela jiném pojetí. Novák zobrazoval v podlouhlých formátech celkový pohled na krajinu, Samec se soustředil na detaily. Byly nádherně jarní, mladé, líbezné. Taky zamyšlené a hladící duši.

Poprosila jsem svůj hlouček, aby chvíli posečkal, jen se něco v prodejně zeptám, hned budu zpátky. Samozřejmě nebyla – to prostě nešlo! Jakmile jsem uvnitř stanula před vystavenými plátny, zapomněla jsem na okolní svět. Jsou obrazy, které Vám vyrazí dech, jiné Vás lákají k podrobnějšímu prostudování použité techniky, vrstvení barev, pátrání v detailech. Moc se Vám líbí, nemůžete odtrhnout oči, chtělo by to sesličku, pohodlně se usadit a nechat na sebe promlouvat malířovy záměry v konfrontaci s Vaší představivostí. Pak z té židličky vstanete a z celé té natěšenosti si uvědomíte, že tenhle obraz nemáte doma kam vhodně umístit. Je krásný tady, ve volném prostoru, usmívá se, promlouvám k Vám. U Vás doma, v panelákovém pokoji, by se dusil. Něco, co tady vyniká, by se z něj vytratilo. Samcovy vystavené obrazy tuhle vlastnost neměly. Toužily jít s Vámi domů, být s Vámi ve všech chvílích života, stát se Vaší součástí. Aspoň na mne tehdy tak zapůsobily. Krásné téma růžových kytic a rozkvetlých jablůnek v průzračném jarním vzduchu se opakovalo v různém podání na všech vystavených plátnech. Kdyby někdo přišel, a chtěl „jen“ krásný obraz, mohl spokojeně odejít hned po vyřízení formalit. Bylo z čeho vybírat.

Mne ovšem doslova uhranul jeden se záhadnými venkovskými vrátky, tušila jsem za nimi něco neznámého, tajemného, vrátka navazovala na zídku s dvěma otvory. Obě dominanty

spojovalo klenutí lunetového vršku otvoru. Vedle velkého výklenku s kyticí růží byl ještě jeden, menší, do jakých se na venkovních staveních umisťovaly sošky madony s dítětem. Ochránkyně domu. Nemohla jsem bez právě tohoto obrazu už odejít. S vedoucí jsem se dobře znala, zcela zapoměla na čekající pacienty, začala s ní probírat, který námět se líbí jí a především proč. Měly jsme podobný dojem z mnoha obrazů, ale mne ten „můj“ přitahoval až neskutečně. Už byl prostě můj. U dvou menších formátů jsem pro jistotu nahlédla dozadu na autorský štítek, abych zjistila, co asi za to své osudové potěšení zaplatím. U „mého“, velkého, jsem tu odvahu nenašla. Na to, že moji synové před dvěma lety odpromovali a já teprve po kouscích postupně s pomocí půjček doplňovala rozvodem vybrakovaný byt – studia mých potomků měla prvořadou důležitost – sotva jsem splatila jednu půjčku, už jsem měla druhou, za čtyři roky jsem měla jít do důchodu, všechny moje výdaje byly víc než na hraně mých možností – v té chvíli jsem si kousla do pořádného krajíce. Nezbylo, než se odhodlat k otázce, co ty růže stojí. Nevím, proč jsem se ptala, byly moje už ve chvíli, kdy jsem je poprvé spatřila. Ale bylo nutno dodržet rituál. Jinak se kupují ponožky a jinak obraz. Byla to i snaha snad naposledy zaregistrovat naléhavé vnitřní varování, že je to při mých současných možnostech až přímo hazard. Když vedoucí vyslovila částku přes sedm tisíc, tehdy ještě „starorežimových“ korun, přestala jsem na moment dýchat. Musela jsem s pravdou ven – na moje možnosti je to moc. To bych za žádných okolností nezvládla. Ale ta dobrá duše vycítila, že mne autor chytil za srdce, určitě si něco od něj vezmu, třeba menší formát, a řekla to podstatné. Právě ten „můj“ obraz je už zamluvený. Nějaký lázeňský pacient z Německa si ho nechal rezervovat. Zatím ho nezaplatil a neodnesl, bojí se případné újmy či ztráty na pokoji než skončí jeho léčení. Jako bych zaslechla zaklínadlo, uvědomila jsem si, že o ten obraz nesmím přijít. Že ho prostě chci – i za tu, pro mne strašnou cenu. Řekla jsem, že takové obrazy mají zůstat nám, malebné jižní Čechy, vytvořené varským malířem, si musí nejdřív rozebrat tuzemci a teprve ty zbývající mohou být naloženy do luxusních aut a odvezeny k výzdobě honosných vil cizinců, aby ozdobily slovanskou něhou dům mohovitého pána. Byla to troufalost prvního řádu v mnoha směrech, ale já o ten obraz bojovala ze všech sil. Asi jsem mluvila jako kazatel, paní se chápavě usmála. A udělala něco nečekaného. Nabídla, že promluví s autorem – „nechte ho ještě tady, pozítří se zastavte.“

Už jsem pro zbytek dne za nic nestála. O kráse, jež mne tak z čistého nebe okouzila, jsem pověděla svým, opodál trpělivě čekajícím pacientům. Přijali mou omluvu za neplánované zdržení, měli tentýž pocit že jsem jednala správně, odsouhlasili i mé zdůvodnění, že tahle krása má zůstat tady. Měla jsem opakovaně neodbytné pokoušení druhý den zavolat jak se záležitost vyvíjí, ale převážila obava, že se nepodařilo nic v můj prospěch zařídit a budu moc smutná. Své pracovní povinnosti jsem konala jako v horečném snu – už aby bylo pozítří. Jako naschvál jsem v daný den musela vyjet se zahraničními hosty do Mariánských Lázní, vrátili jsme se až po sedmnácté hodině. Dalo mi nelidskou práci soustředit se během akce na jejich otázky i na svoje odpovědi, strašila jsem samu sebe, že přijdu pozdě, obraz bude zaplacen a odvezen, zákazník bude neústupný, zamluvil si ho. Je nutno ctít zákony obchodní slušnosti. „Venku“, za hranicemi to je nepsaným pravidlem.

Jako by mi ten obraz byl opravdu dělán na míru, měla jsem v den jeho objevení na sobě dlouhou letní sukni až ke kotníkům, drobné kytice ve starorůžovo-bordovo-smetanovém provedení, spodní široký volán lemovala bílá madeirová bavlněná krajka, k tomu jemný, doslova jen nádechsvětlešeríkové halenky a páskové „salamandrové“ střevíce na vysokém, štíhlém podpatku, identického odstínu jako halenka. Takové jemné, jakoby zapudrované barvy, i bordové kabelkové „psaničko“ z jemné kůže dotvářelo barevný soulad. Souhru

s barvami obrazu jsem si uvědomila až při odchodu z prodejny, když jsem omluvně spěchala za svými pacienty. Z jakési pověřivosti jsem přesně totéž vzala na sebe, když jsem si šla pro svůj ortel. Ale ve chvíli, kdy jsem vstoupila do výstavních prostor, vedoucí s někým naléhavě telefonovala. Navíc poblíž ní stáli manželé s nějakými papíry v ruce a ke všemu měla za chvíli končit prodejní doba. Oba čekající na mne vrhali výmluvné pohledy typu, jako že se nenechají předběhnout, vycítili moji nedočkavou dychtivost. Neměla jsem to naprosto v úmyslu, šla jsem si pro „svůj“ nádherný obraz, nechtěla ho získat stylem nákupu rohlíků – tady je zboží, tady peníze, mějte se hezky, nashledanou. Jestli je obraz přes všechny překážky můj, chci si to náležitě vychutnat. Než byli netrpěliví zákazníci vyřizeni, stála jsem už jen před „svým“ obrazem. Líbil se mi tam moc ještě jeden menší formát, taková podobná zděná zídka, jen přes její okraj do ulice nakukovala mladá, rozkvetlá jablůňka, kvetla možná toho roku poprvé, měla jen pár něžných kvítků na pozadí modrého nebe. Vzdušné téma, plné radosti. Ale tahle volba měla přijít na řadu, až kdyby se nepodařilo nic na původním jednání změnit. Třeba byl zákazník neústupný, mne malíř nikdy neviděl, nezná, proč dělat slevu komusi neznámému, jestli nekoupím za původní cenu já, koupí tu krásu bez smlouvání kdokoli jiný. To mi probíhalo preventivně hlavou, abych necítila příliš silně případné zklamání. Vedoucí konečně přišla, vzala mne za loket a spiklenecky sdělila, že malíř vyličila mou situaci, přidala, že jsem dlouholetá zákaznice, kluci mi studovali a nemohla jsem tedy dopředu našetřit... Když mu svěřila mé prohlášení, že mně byl tenhle obraz souzen, souhlasil nejen se splátkovým prodejem, ale ještě celou tisícovku slevil. Celou tisícovku, třetinu mého tehdejšího platu. Na chvíli jsem ztratila řeč. Taková velkorysost, takové pochopení!

Mé štěstí bylo nekonečné. Už po zavírací době vedoucí sepsala splátkovou smlouvu, někde schrástila velký kus balicího papíru a provázek, aby obraz nedošel úhony v tlačenici městské hromadné dopravy. Omlouvala jsem se za to až neslušné naléhání, ale mávla rukou – když prý viděla moje zaujetí jen pro tenhle námět, udělalapro zdar věci všechno ráda.

Byla jsem koncovkou události tak myšlenkově mimo, že jsem si vůbec nevšimla, že za sklem výlohy stojí vytrvale, už od doby mého příchodu, starší, bělovlasý elegán. Elegán je deklasující slovo – byl to vybraně a nanejvýš vkusně oblečený muž, drahá solidnost z něj vycházela jaksi samozřejmě. Patřila k němu. A on pozdravil, přistoupil ke mně jako bychom se znali, natáhl ruku po obrazu, prsty zaklesl vedle mé ruky do nosného oka, jako by tu čekal manžel na manželku, přítel na přítelkyni. Ani jsem vlastně nebyla nijak překvapená. Celý závěr dne měl být nezvyklý. Konec jednání mne malinko vyšinul, chování staršího pána v tmavomodrém saku a světlounečedých kalhotách zapadalo do právě proběhlé atmosféry. Jako by omluvně pán k zabránění obrazu dodal „Dovolíte? Přece ten obraz neponesete sama!“ Na podvodníka nevypadal, sevření provázku jsem uvolnila. Nenadálý pomocník se vyznal v bontonu. Z kapsy vytáhl navštívenku. Jeho profesní postavení odpovídalo bezvadně šitému obleku, otypovala jsem to na pražského Adama, košili, kravatě, elegantnímu koženému pásku kalhot, botám, vykukujícím hodinkám. Výtvarně řešenému prstenu. Můj z nebe spadlý pomocník byl ředitelem jednoho z pražských podniků mamutího koncernu, který zdobila značka okřídleného šípku. Muž byl organizátorem k pohledání. V autobuse mi i v té podvečerní tlačenici vybojoval místo k sezení, ač se to v tu dobu návratu lidí z práce rovnalo přímo zázraku, sám úzkostlivě opatroval obraz. Držel ho nad hlavami cestujících jako bájný poklad. Zeptal se, kde budeme vystupovat (řekl BUDEME, takže odpadlo pomyšlení, že mi na terminálu obraz předá, rozloučí se a vrátí se do lázeňské čtvrti, kde byl zřejmě ubytován.) Po vystoupení na mé konečné stanici se zcela samozřejmě zařadil po mém boku. Nějakou spodní myšlenkou jsem si uvědomila, jak by bylo příjemné mít svého muže, jít s ním občas

něco hezkého koupit, odnesl by tu krásu domů, šla bych s ním jen jako jeho doprovod. Malinko by mne hýčkal. Můj muž byla dalek takových činů, o to víc jsem teď ten dluh života vnímala. Když jsme došli k domovním dveřím našeho domu, považovala jsem za nevhodné říct dvornému muži „děkuji, nahoru si to už odnesu sama.“ Vlastně z něj takovým jednáním udělala úchylu, co se po otevření bytu vlně vrhne na cizí ženu, případně ji ještě okrade a zasloužením způsobem zavražduje. Bylo vhodné poděkovat – pozvala jsem ho na kávu. Vůbec se nezarazil, svou roli muže bral naprosto samozřejmě. Slušný muž pomohl slušné ženě. Zbavil ještě v předsíni obraz motouzu papíru a vešel s ním rovnou do pokoje, obhlížeje stěny. Neomylně ukázal na místo, které jsem mu už na začátku příběhu vybrala já. „Tady by mu to slušelo, ne?“ zeptal se. Podotkl, že když se ženil, přistěhoval se do cihlové vily, tam je možno poklady doplňků bytu na stěnách přemísťovat kdykoliv, kamkoliv.

Usedli jsme ke kávě, ukázal se být společenským, příjemným besedníkem. Co témat jsme probrali, dotkl se i svých zahraničních cest, problematiky státem řízeného hospodářství, kdy tuhá podřízenost státnímu plánu neodpovídala požadavkům zahraničních zákazníků. Bylo jasné, že i přes všechny zápory má svou práci rád. Zeptal se i na mou. Prý tušil, že někde nepočítám ve skladě stohy lázeňského prádla či nesčítám dlouhé sloupce podnikového hospodaření. Že když mne viděl nedočkavě vcházet do galerie, pocítil přání se mnou na chvíli usednout ke kávě, sklence nebo zmrzlině, vytušil, že by hovor splnil jeho skryté očekávání neběžného povídání. Něco příjemného prý ze mne na něj vyzařuje. Asi jsem se maličko stáhla, vycítil tu moji vnitřní hradbu. „Ne, nebojte se, nejsem žádný lázeňský lovec, jen ve Vás cítím něco zajímavého – jestli Vám to není nepříjemné, nechte mne tady chvíli posedět, poslouchat i povídat.“ Dopili jsme kávu, nemívám doma nic k posezení při sklence, zeptal se, kde je nejbližší obchod, vidí, že zajímavých témat je před námi ještě habaděj. Když se vrátil, prohlásil, že teď už nemám důvod mu říct, aby se vrátil na svůj lázeňský neosobní pokoj, nebo usedl u Elefanta ke koňaku a poslouchal otřepané lázeňské řeči. Dodal, že snad neočekávám, že mne bude přesvědčovat, že je opravdu gentleman. Četl mi myšlenky, opravdu mne už nic takového nenapadlo. Odložil sako, povolil kravatu a spadli jsme do krásné konverzace. Rozhovoru. Vyprávění. Vzpomínání. Ano, tak to postupovalo. Nevníмали jsme čas. Dostali jsme se i na výtvarné umění. Chvíli se na mne díval a pak řekl, že má v Praze známého malíře, který dělal i portrét jeho dcery, až pojedu někdy služebně do hlavního města, rád by mne mu představil. „Měla byste souhlasit, zachytí přesně ty Vaše oči, Váš jemný úsměv, něco, co ve Vás je a nedovedu to přesně vyjádřit.“ Věděla jsem už v té chvíli, že ho nikdy nevyhledám, Prahu jsem vždy zdolávala úprkem a ještě řadu věcí nestačila vyřídit, věděla jsem i že se nenechám ani portrétovat, ale radost mi to udělalo. Atmosféra těch chvil byla příjemná, pohodová, milá. Poslouchali jsme hudební klasiky, povídali. Bylo to naprosto nevinné, společenské posezení s moudrým, vzdělaným mužem, který zájmem o kumšt kompenzoval své technické zaměření. Ani na okamžik jsem nezapomněla toho setkání. Hodně četl, vyznal se v hudbě, literatuře, měl přehled o řadě věcí, kterým jsem holdovala i já. Dva lidé přes padesátku, blízkého myšlení, podobného vnitřního ladění. Nádherně doplnil koupi mého krásného obrazu. I jeho oblečení harmonovalo s barevností zobrazeného námětu. Jako by si někdo rozmarně pohrával s inscenací kratičkého příběhu, jaké člověka nepotkávají každý den.

Když odcházel, stiskl mi pevně ruku, políbil ji, pohladil po zápěstí. Jakoby mne dlouho a dobře znal, poznamenal „A kdybychom se víckrát neviděli... jistě to znáte, je to hezoučké. Moc vám za ten večer děkuju, kde by mne napadlo, že Vary mohou i takhle čarovat. Mějte se hezky, hodně štěstí. Víím, že se nepřihlásíte.“

I takhle je možno kupovat svůj vysněný obraz. Ne ovšem každý den, kdekoliv a s každým. Nechci napovídat, ale Varáci věří na génia loci, který propůjčuje architektonicky nádhernému městu své nepostižitelné kouzlo. Něco na tom bude. Neumím si představit, že bych obraz takhle nezvykle kupovala někde v Kolíně, co stojí v té široširé rovině. Nevím, co by tam v tom čase dělal můj nečekaný společník, co by si tam léčil, aby měl zároveň spoustu volného času a v něm postával za výkladní skříní místního stánku umění. A co bych tam asi dělala já? Příběh hezoučké koupě obrazu přece nemohl skončit fádním odvozem městskou hromadnou dopravou v rukou uspěchané ženy. Kdo se odváží říct, že příběhy patří jen k lidem?